

תוכן עניינים

3	מבוא
4	1. מדיניות רווחה כלפי מהגרים בעולם
4	1.1 הקדמה
4	1.2 מתן זכויות על פי ארץ הלידה – מקרה ארצות הברית
5	1.3 מתן זכויות על פי שושלת – מקרה גרמניה
6	1.4 מתן זכויות על פי תושבות – מקרה שוודיה
6	1.5 סיכום
7	2. המדיניות והיחס למהגרי עבודה בישראל
7	2.1 הקדמה
7	2.2 זכויות ותנאים סוציאליים של מהגר העבודה
8	2.3 המציאות בענף הבניין
8	2.4 המציאות בענף החקלאות
8	2.5 המציאות בענף הסיעוד
9	2.6 סיכום
9	3. מדינת הרווחה בישראל והגירת עבודה
9	3.1 הקדמה
10	3.2 מדינת הרווחה בראי מהגרי העבודה
11	3.3 אתנו-לאומיות כמכשול להכרה במהגרים
11	3.4 סיכום
12	4. דיון ומסקנות
14	5. מקורות

מבוא

הגירת עבודה הינה תופעה כלל עולמית בעלת השלכות עצומות על הכלכלה העולמית ומשפיעה באופן בולט הן על המדינות אשר מקבלות מהגרי עבודה לשטחן, והן על המדינות אשר אזרחים רבים נוטשים אותה כדי למצוא עבודה במקום אחר (קושנירוביץ' ופילק, 2012). היקף ההגירה תמיד היה מסובך למדידה מדויקת עקב הערבוב של מהגרי עבודה רשומים וכאלו אשר מסתננים למדינה. עם זאת, על פי נתונים של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO) הוערך מספר המהגרים בשנת 2010 בכ-214 מיליון בני אדם, ביניהם מהגרי עבודה מהווים כ-90% מכלל ההגירה. סוגיית ההגירה למדינות הקפיטליסטיות המתקדמות וסוגיית מיקום המהגרים ובדגש על מהגרי העבודה בתוך מדינת הרווחה, זוכות בשנים האחרונות לתשומת לב ציבורית ומחקרית רבה, בעוד כמות המהגרים במגמת עלייה מתמדת (Gorodzeisky & Semyonov, 2009).

מהגרי העבודה בישראל, כמו ברוב מדינות העולם, מציבות מראה לעבר המדינות המערביות אשר נשאו בעבר הלא רחוק על דגלם את מדינת ומדיניות הרווחה, ואילו כעת זו קרסה לתוך עצמה, בעוד גופים רבים מופרטים לחברות פרטיות, או פשוט נותרים ללא מענה, משאירים משפחות ללא מענה וצורך מחודש להוות את הבסיס הסולידרי, כפי שהיה לפני שנים רבות (Micheli, 2012).

מחקר זה יחתור להבין כיצד מדינת ישראל מתייחסת למהגרי עבודה בשטחה, תוך ניסיון להבין מה המשמעות של יחס זה לדרך שבה מדינת הרווחה 'מתפעלת' כיום (בארץ ובעולם), מתוך ההנחה שמדינת ישראל מבחינה זו היא מדינת רווחה מערבית טיפוסית), תוך התייחסות לאספקטים הפוליטיים אשר משפיעים על המדיניות והיחס למהגרי עבודה בישראל. משום כך, שאלת המחקר היא 'מה היחס של מדינת ישראל למהגרי עבודה?'. אנו נשער כי היחס למהגרים נובע באופן ישיר ממדיניות רווחה בעלת נטייה כלל עולמית לסגת מהתחייבויותיה מצד אחד, אשר זוכה בישראל לפרשנות פוליטית, העוסקת, בין היתר, בשאלות דמוגרפיות, ביטחוניות ובעיקר אידיאולוגיות, מצד שני.

לצורך כך נפעל בשיטה של עבודת מחקר עיונית, אשר באמצעות סקירה ספרותית תבחן את הסוגיה תחילה, בפרק הראשון, מחוץ למדינת ישראל, כאשר נבחן את הגישה של מדינות מערביות למהגרי עבודה וזכויותיהם. פרק זה לא ינסה ליצור מעין מחקר השוואתי בין ישראל למדינות אחרות, אלא להבין כיצד נוטות מדינות מערביות אחרות לדון בסוגיה ולפתור דילמות אשר קשורות בה. מטרת הפרק היא להבחין בצורות שונות של יחס למהגרי עבודה, לבחון את הקשר של יחס זה למדיניות הרווחה בארץ הנבחנת, ולבסוף, אף לבחון מגמות כלליות לאורך השנים.

הפרק השני יתכנס לתוך נושא העבודה ויעסוק במדיניות בישראל כלפי מהגרי עבודה. הפרק יבקש לבחון את יחסה של מדינת ישראל למהגרי עבודה דרך האופן שבו היא מתייחסת לסוגיות כמו מקור המהגרים, היכולת שלהם להתאזרח והקשר בין היחס של המדינה למהגר ולענף בו הוא עובד. המחקר יתרכז בשלושה הענפים המרכזיים שבהם יש מהגרי עבודה במדינת ישראל, חקלאות, בניין וסיעוד.

הפרק השלישי והאחרון יעסוק בקשר שבין מדינת ומדיניות הרווחה בישראל לבין הדרך שבה מתייחסים בישראל למהגרי עבודה. בפרק זה נוכל להבין מעין נובעת מדיניות זו, ומה המשמעות שלה כ-מראה' למדיניות הרווחה בישראל, ויחסה למגורים רבים ואחרים בחברה הישראלית.

1. מדיניות רווחה כלפי מהגרים בעולם

1.1 הקדמה

כפי שניסינו להסביר במבוא של העבודה. עבודה זו תנסה להתחקות ראשית אחר המנגנונים השונים הקיימים בעולם, תוך ניסיון שלא לבקר את צורת ההתנהלות ברמת המדיניות של מדינות שונות, ואף לא להשוות אותם לישראל. לחילופין, פרק הקדמה זה מבקש לתת מספר צורות שבהם ניתן להעניק זכויות לבני אדם במצבים שונים, וכך פרק זה יאפשר לנו להבין כיצד מחושבים הצורות הרבות שבהם מדינות בוחרות להכליל או לא להכליל מהגרי עבודה בתוך סל הזכויות שזוכה לו כל אזרח ממוצע מהמדינה. הכוונה כאן היא, שאין פרק זה יבקש לתת דגש רב על הזכויות עצמן, ועל טיבן, בין מדינה למדינה (כן תהיה התמקדות מסוימת מטבע הדברים כאשר ניגש לעסוק במדינת ישראל בפרק הבא), אלא נתמקד בדרך שבה מדינה מחליטה או שאינה מחליטה להכליל את מהגרי העבודה כבני אדם 'שווי זכויות' או כאלה שאינם שווי זכויות, לאזרחים או לאוכלוסיות אחרות במדינה.

עקב כך נתמקד בפרק זה בשלושה צורות עיקריות, כפי שהן עולות במאמרה של סאינסבורי (Sainsbury, 2006). זכויות אשר מוענקות על בסיס העובדה כי האדם נולד במדינה (כפי שקורה בארצות הברית). זכויות המוענקות על בסיס שושלת (אם להורים יש זכויות, אז לילד יש גם, כפי שקורה בגרמניה). ולבסוף, זכויות המוענקות על בסיס אזרחות (קביעת היכולת של אדם לקבל זכויות נקבעת לפי היכולת שלו לקבל אזרחות, כפי שקורה בשוודיה).

מטרת הפרק להראות כי עצם קיומם של מדינות מערביות ו-נאורות' אינו קובע כברירת מחדל את היכולת שלהם לספק פתרון אחיד שיכול להיחשב 'הוגן'. בכלל, המשמעות של המושג 'הוגנות', הוא כזה, כפי שנראה, שיש לקחת אותו בערבון מוגבל.